

Maurits Hansen (1774-1842): Luren

Bråte i Gudbrandsdalen

Jeg kunne ha lyst til, kjære venn, å datere dette brev fra det egentlige Norge; ti så ekte nordisk har ingen annen egn forekommet meg å være, - så stolt og dog så mild. Hvorfor skulle vi dog evig beundre hine Helvetiens prospekter Hvorfor aldri pryde våre vegger med fedrelandske utsikter! Denne egn forekommer meg å stå ved siden av det skjønneste sveitslandskap. Ikke frapperes man av noen vildtbrusende foss - eller av loddrett steile klipper - eller av svimmeldype avgrunner, men ensemblet, min venn - tonen, som dere malere kaller det, - er så høy, så ubeskrivelig deilig.

I stedet for å beskrive deg min tilbakereise fra Nordlandene vil jeg, mens jeg dveler for siste gang i denne yndige dal iblant dens elskverdige beboere, fortelle deg et lite eventyr, som jeg her har opplevd, og som med all sin enkelhet forekommer meg usigelig rørende. Til den ende må jeg gå tilbake i min fortelling til den aften, da jeg på min oppreise første gang betrådte dalen. Ettet en temmelig besværlig fotreise stod jeg ved solens nedgang på høyden, hvorfra med overraskende ynde dalen plutselig åpnet sin favn for mitt blikk jeg lot bonden der førte min kløvsalte hest, dra foran, og satte meg på et fjellstykke for i beskue den blomstrende dal. Bekkenes rislen, fuglenes sang og de gressende kyrs klokker lød harmonisk i mitt åpne øre. Skyggene ble lengre nedenfor meg - og minte meg om å gå ned. Mens jeg klatret ned ad fjellet, lød fjernt enkelte dype toner fra luren, den arkadiske lur. Etterhånden ble disse sterkere, og jeg kunne tydelig høre enkelte ord igjennom tonen. I en overraskende nærhet svarte en annen lur med et par av disse simple akkorder, der så klare strømmer ut fra dette instrument. Jeg var høytidelig stemt. Neppe stod jeg i dalen før en middelaldrende døl i sin nasjonaldrakt kom meg i møte og rakte meg sin hånd. "Velkommen til oss, landsmann! Ta til takke med det jeg kan skaffe deg," sa han i sin fyndige, trofaste dialekt, og vi gikk fremad imot gården, der lå midt i den smilende dal. Da vi kom inn, ble høysetet anvist meg, og mens hans vakre kone fremsatte en nydelig aftensmat av melk, tynnbrød og egg, fikk jeg tid til å betrakte den renlige simpelhet og tekkelige velstand, der forente seg i den rommelige nystue. Thord, det var min verts navn, var en høy bredskuldret mann med et merkelig ansikt, der, jeg vet ikke hvorledes, forekom meg å ligne de antikke tresnitt av våre norske konger. Et par beskjedne spørsmål om vår konge og om det nyss oppløste storting osv. unnslopp ham nesten imot hans vilje, - og jeg så hvorledes nysgjerrigheten kjempet med frykten for å uleilige den trette gjest. Men nå kunne den aldrende kone ikke lenger bare seg -- og gjorde meg spørsmål på spørsmål; og skjønt verten skjente på henne fordi hun, sa han, plager meg, - så jeg dog tydelig, at han gledet seg ved enhver nyhet jeg fortalte. Etter en halv times forløp hørte vi kyrnes brøling under vinduet, og straks derpå trådte en pike inn hvis utvortes sterkt frapperte meg, skjønt jeg i tussmørket ikke rett kunne betrakte henne. En høy rank vekst, - et blekt, betydningsfullt ansikt, - svømmende, blå øyne, og et gult, fritt bølgende hår falt meg straks i øyet. Farens skarpe blikk slo hennes imot gulvet; men moren sa i en snakksom tone: -Kom hit Ragnhild, og hils på den fremmede, han er fra Kristiania.- Med en rolig, alvorlig mine hilste hun meg, ikke med den nyss utfoldede møs unnseelse, men med en viss holdning og anstand, som forundret meg. Hun vakte en besynderlig, halvt smertelig, halvt behagelig fornemmelse hos meg, og jeg følte en uforklarlig interesse for piken. Jeg grep det påskudd å betrakte kveget - og bad henne følge meg og vise meg der. Alt hva hun sa, rørte meg ved den klare, bløte aksent hvormed hun talte sitt dølespråk, og den bestemt med hvilken hun valgte sine uttrykk. Hun ble synlig forlegen over den oppmerksomhet hvormed jeg betraktet henne, og førte meg snart inn igjen til faren, der ventet meg med ølkruset i hånden.

Ved lyset ble jeg var noen bøker på en hylle, og det gledet meg imellom dem å finne vår Snorre. Jeg innlot meg i samtale med Thord om den gamle historie - og forbausedes ved hans bekjentskap med samme. Uten pral fortalte han meg i samtalens løp at han nedstammet fra

den hårfagre Harald, og at hans slekt hadde holdt seg ublandet. Jeg vet ikke hvorfor denne etterretning gjorde et så særdeles inntrykk på meg; ikke sannelig at jeg skulle bære større innvortes aktelse for en konge enn en bonde, men sikkert fordi jeg liksom så den lengst hensmuldrende store Harald stå for meg i sin ætling. - Min vert lot til å forstå min fornemmelse - og vendte samtalen beskjeden på andre ting.

Temmelig sent forlot han meg, og jeg kastet meg urolig frem og tilbake på mitt leie. De runne dager steg opp i min sjel, og jeg følte en engstelig glede, som den hvormed man betrår en kjempehaug fra hedenold. Da lod en lur klart i natten og vekket meg av mine drømmer. Jeg sprang til vinduet, åpnet det - og hørte nå grant fra den nærliggende haug igjennom tonende ord: "Hosdan lever Litan?", og straks svares fjernt fra med luren: "Litan lever bra". Jeg kan ikke si hvor besynderlig det forekom meg. Min nysgjerrighet tillot meg ingen ro. Alt ble stille, og utålmodig oppebiet jeg morgenen, for hos min vert å få oppløsning på denne gåte. Neppe var han trådt inn til meg, før enn jeg, mens Ragnhild beredte frokostbordet, begynte å spørre hvem der her blåste lur om natten. Men plutselig holdt jeg inne; ti Ragnhild ble med ett blek som døden og kastet et blikk på meg, - så bønnlig, så fortvilet, så døende! at jeg tusen ganger angret mitt spørsmål. Til min beroligelse svarte Thord at han intet hadde hørt, og at det måtte være gjeterne på de omliggende setrer. Men Ragnhild snek seg vaklende ut idet hun gav meg enda et usigelig rørende øyekast.

Skyssen var kormmen, kløvsalen omspent, - og med all min nysgjerrighet, all min deltagelse, måtte jeg utilfredsstilt dra bort. Hva hadde jeg gitt for et øyeblikks enrom med Ragnhild, det jeg dog visst ei hadde hatt mot og indiskresjon nok for å benytte til å utfritte henne.

På min hele reise stod denne lille begivenhet meg uavlatelig for tanken, og det gjorde meg ondt nok da jeg for omtrent åtte dager siden på min hjemtur kom i nærheten av dalen, at jeg ikke kunne gjøre en omvei for atter å besøke Thord. Du vet min bestemmelse var å ile den korteste vei til Kristiania. For åtte dager siden altså reiste jeg om natten over fjellet. Min skysskar var en vakker ung mann av et usedvanlig dannet vesen - men syntes meget nedslagen. På mitt spørsmål fortalte han meg at han hadde vært skolemester - men nå tjente som gårdskar. Jeg lot ham føre hesten foran meg over fjellryggen, og gikk langsomt etter i noen avstand. Plutselig hører jeg ham synge igjennom hånden henimot fjellet, og jeg gjenkjente tydelig den samme melodi som jeg en gang hadde hørt igjennom luren. Jeg blir oppmerksom, og fra det fjerne møter mitt øre en lengre, klagende lurstemme. Som et lyn var jeg oppe og stod ved siden av karen. Han syntes forlegen og ble det enda mer da jeg trengte inn på ham for å få sammenhengen å vite. Nettopp gikk månen opp, og jeg skimtet i bergkløften en liten hytte og utenfor den et menneske. "Derfra kom tonen!" ropte jeg, "og jeg må straks derhen; du skal følge med hesten." Hans forlegenhet var ubeskrivelig. Han prøvde å gjøre innvendinger; men jeg hadde intet øre derfor. Vi drog frem. Ener en kort taushet syntes han mer fattet og gikk villig og ilende foran. Nå stod vi ved hytten, der var liten og sammenflettet av granbar. Min kar ville forbi meg, men jeg støtte ham raskt til side og trådte først inn. Og se! midt på gulvet stod en seng, hvori der lå et deilig, halvårig barn, - og nedbukket over barnet satt - støttet på luren - Ragnhild. Den følelse hvormed vi møttes, kan du måskje tenke deg; beskrive den formår verken penn eller leppe. Jeg hadde jo ventet det, jeg visste jo i min anelse den hele sammenheng! men oppleve vissheten! Ikke vil jeg beskrive deg den første time - men heller gå over til det øyeblikk da jeg fortrolig satt imellom de to elskende med det lille pikebarn på mine armer. Rørende var i Ragnhilds munn fortellingen om hvorledes Guttorm og hun var oppdratt sammen - hvorledes de hadde elsket hinannen, - hvor flittig Guttorm hadde vært hos presten for å danne seg til skolemester, for derved å bli verdig til å besitte Ragnhild, - hvorledes ingen bønn, ingen tåre hadde kunnet overtale Thord til å tillate sin datters forbindelse med en fattig kar utenfor slekten. "Nå," ble Guttorm ved, - "fortvilte jeg og ville Gud nåde meg gå den korteste vei ut av verden." Da kom Ragnhild til meg, ville dele jammer og glede med meg, - og da var jeg ikke sterk nok til å motstå håpet om en varig forbindelse med henne.

"Nå ser du, hvordan vi har det, vinteren stunder til, og barnet –" – "Hvor har barnet vært? spurte jeg. - Her, du! Jeg har bygd denne barhytte, og Ragnhild og jeg skifter daglig til å vere hos det." "Hvor langt er din fars gård herfra, Ragnhild?" spurte jeg. "En halvmil, og Guttorm har en hel mil til sitt hjem." Tårene fløt nedover mine kinn. Jeg grep barnet, reiste meg og sa: "Fatt mot barn! Det skal nok bli godt". Under engstelige motsigelser brakte jeg det så vidt at de la sin skjebne i mine hender.

Da dagen brøt frem, var vi ved farens gård. Jeg lot Guttorm skjule seg med barnet i laden; Ragnhild snek seg inn, og jeg gikk alene frem. Mine trinn vekte Thord, og han tok med øyensynlig glede imot meg og førte meg inn i nystuen. Som av en hendelse førte jeg samtalen på foreldres hardhet - og fortalte Thord og hans kone om Philip av Spanien, om d'Agasseau og flere. Jeg sluttet med å fortelle om Eginhard og Emma. Da deres deltakelse var vakt, gikk jeg nærmere - og sammensatte selv en historie som nesten i ett og alt lignet Ragnhilds. Thord ble høyligen oppmerksom. Da tok jeg Snorre og Bibelen ned av hyllen, la dem på bordet og sa: "Der, Thord, er boken, som lærer om din kongeslekt; men her ligger Herrens ord, som lærer at vi er alle like for Gud. Den lærer ydmykhet og forsonlighet, barmhjertighet og kjærlighet, - og der (jeg løp ut og var som en pil tilbake med barnet), der ligger din datters barn på en fremmeds armer - og ber ved meg at du ikke vil forstøte ditt blod".

En dødelig blekhet overtrakk Thords åsyn, og konen sank halvt avmektig ned på benken. Men jeg stanset ikke, jeg bad, jeg tordnet, velsignet og forbannet. Da brast han i gråt og sa: "Gud forlate meg, som jeg nå vil forlate! Hvor er Ragnhild?" Og Ragnhild kom, nærmere døden enn livet, og hun favnet hans kne og strakte jamrende sine foldede hender imot ham, og han reiste henne, la henne i morens armer og sa: "Du har båret henne under din livgjord; du har lidd for henne; før du henne til meg!"

Da kalte jeg på Guttorm, og imot min forventning tilgav han ham straks. "Deg har jeg ikke så meget å forlate," sa han; "men hun, hun viste dog – tyss - la han til, la det nå være godt!" Jeg ville reise; men du kan lett tenke at jeg måtte oppebie bryllupet. I går ble paret viet, og straks derpå døptes barnet Caroline etter mitt navn - ifølge Thords egen vilje. Alle er glade, og jeg - jeg syndige menneske - står her som en engel mellom dem. Farvel, min venn! I morgen reiser jeg fra dette fredens tempel. Gud velsigne disse gode mennesker!

Fra "Skisserede Nationale Fortællinger" (1819)